

PASTORES DABO VOBIS

Pedagógiai tudatosság a római egyházmegye papképzési módszerében (1988–2008)

KAJTÁR Edvárd*

1. A témaválasztás személyes okai

1994-ben, kétévnyi pécsi szemináriumi képzést követően akkori megyéspüspököm, Mayer Mihály, Rómába küldött, hogy ott folytassam a pappá válásom útját. A Pápai Római Nagyszeminárium (Pontificio Seminario Romano Maggiore, a továbbiakban PSRM) növendéke lettem, teológiai tanulmányaimat pedig a Pápai Gergely Egyetemen (Pontificia Università Gregoriana) folytattam. A Nagyszemináriumban eltöltött hat év nemcsak személyes életutam alakításában játszott/játszik mindmáig meghatározó szerepet, hanem a papnevelésben végzett sokévnnyi lelkipásztori munkámban is alapvető volt az a pedagógiai módszertan, amellyel e közösség magas színvonalon és hatásfokkal segített a papi hivatásra készülőknek a hivatásuk megértésében, igenlésében és hűségese felvállalásában.

E rövid tanulmányomban be szeretném mutatni, hogyan épült fel a PSRM papképzési rendszere, bízva abban, hogy e modell – a benne hangsúlyos teológiai és pedagógiai tudatossággal – ma is (*mutatis mutandis*) inspiráló erővel bír a papképzésben szolgálatot végzők számára a feladatuk jobb ellátásához.

Hogyan lesz egy cölebsz, hívő férfiből pap? A kegyelem rendje szerint a válasz egyszerű: a papnövendék éveken át tartó együttműködése az őt meghívó Krisztussal kialakítja benne a papság szentségének befogadására a képességet, alkalmassá válik tehát arra, ezt az alkalmasságot az Egyház pedig felismeri, és

---

* Egyetemi docens, PPKÉ HTK.

ezért felszenteli őt. Az Egyház szerepe és felelőssége azonban nemcsak ennek az alkalmasságnak a felismerésében (és a felszentelésben) áll, hanem abban a tudatos és módszeres segítő és vezető tevékenységben is, amellyel a növendékek az őt formáló kegyelemmel való együttműködésében részt vesz.

A PSRM világában számtalan „varázslatos” érték volt és van (pl. ösiség, életszentségre nevelés),¹ a lehangsúlyosabb karizmája mégis az a magas szintű szakmaiság, ahogyan a növendék mellett áll a szemináriumba költözésének legelső napjától egészen a felszenteléséig.

E rendszernek nemcsak növendéke, hanem két évig (1998–2000) a képzési *team* tagjaként alkalmazója is lehettem, így alaposan megismerhettem ezt a pedagógiai tudatosságot – ennek bemutatására vállalkozom itt. E pedagógiai valóságról tudomásom szerint nem születtek tudományos publikációk olasz nyelven sem, éppen ezért ez én itteni „adatközlésem” talán úttörő jellegű lehet e tekintetben.

2. E papképzési modell időkereteinek magyarázata (1988–2008)

1988-ban Ugo Poletti bíboros, a Római Egyházmegye általános helynöke² kinevezi egyházmegyeje papiját, Luigi Conti-t, aki addig a Püspöki Kongregációban teljesített szolgálatot, a PSRM rektorának. E kinevezést nemcsak egy megüresedett feladatkör betöltésének szükségessége indokolta,³ hanem egy készülöben lévő papnevelési paradigmaváltás részeként is értelmezhető. Conti kinevezése ugyanis szorosan kötődik az 1990-ben megrendezett papneveléssel foglalkozó püspöki szinódus előkészületi munkálataihoz, majd pedig e szinódus határozatainak – amelyeket aztán 1992-ben II. János Pál pápa *Pastores dabó vobis* kezdetű apostoli buzdításában rögzített – gyakorlati alkalmazása is feladata lett. A PSRM-t a világ szemináriumai között fennálló különleges jogállása⁴ a II. Vatikáni Zsinat óta amolyan „kísérleti” intézménnyé is tette (*laboratorio*) pap-

¹ 1565-ben alapította IV. Piusz pápa; előjárói és növendékei között több boldoggá és szentté avatott is van – például Szent XXIII. János pápa.

² A Római Egyházmegye püspöke a mindenkori pápa. Az egyházmegye „tényleges ügyvivője” viszont egy általa megbízott püspök, aki érseki rangot nem kap, de rendszerint a pápa bíboros-sá kreálja; ő az egyházmegyében a pápa minden kormányzati jogkörrel felruházott általános helynöke (*vicario generale di Sua Santità*).

³ Az addigi rektor, Giuseppe Mani, 1987-ben püspöki kinevezést kapott.

⁴ Ez az egyetlen egyházmegyes papnevelő intézet az Egyházban, amelynek legfelsőbb felügyeleti szerve nem a (jelenlegi nevén) Tanulmányi Intézetek Katolikus Nevelésügyi Dikasztériuma,

nevelési kérdésekben. Conti feladata tehát ennek az új papnevelési koncepciónak a gyakorlatba való átültetése volt, mégpedig mintaadó jelleggel: az ő szolgálata alatt a PSRM, amely addig javarészt a római egyházmegye saját növendékeit képezte, kisebb részben pedig más itáliai egyházmegyékét, elkezdett jelentős volumenben külföldről is növendékeket fogadni, akik képzésük után hazatérve gyakorta maguk is papnevelők lettek hazájukban. A Conti és munkatársai által összeállított pedagógiai módszer lényeges részeiben egészen 2008-ig maradt változatlan. 2008-ban az újonnan kinevezett általános helynök, Agostino Vallini bíboros szolgálata során többször módosításokra tett javaslatokat e pedagógiai rendszerben az akkori rektornál Giovanni Tani-nál, majd utódánál Concetto Occhipinti-nél, így a képzési rendszer lassan átalakult. 2017-ben Ferenc pápa javaslatára az általános helynök (Angelo De Donatis bíboros) egy misszionárius szerzetest, Gabriele Farraghini-t nevezte ki rektornak (a Boldog Charles de Foucauld által alapított Jézus Kistestvérei Rendből), akitől egy új papkép és papi szolgálati eszmény meghonosítását kérték. A Conti nevével fémjelvezhető képzési rend tehát húsz évig volt változatlan, és elmondható, hogy az esetleges gyengeségei ellenére is igen sikeres és számos részegyházban elismert képzési modellnek számít mindmáig.

3. A római (nagy)szeminárium rövid története⁵

A Trentói Zsinat egyik utolsó rendelkezése a papnevelő intézetek (szemináriumok) felállításáról szólt. E rendelkezés után másfél évvel – 1565. február 1-én – IV. Piusz pápa megalapítja PSRM-t, a képzés „menedzsmentjét” pedig a jezsuita rendre bizza. Ekkor a növendékek a szemináriumban éltek és készültek a hivatásukra, viszont más ekkor születő római egyházi kollégiumok növendékeivel együtt a szintén a jezsuiták által vezetett teológiai főiskolán, a Collegio Romano-n (a jelenlegi Pápai Gergely Egyetemen) végezték teológiai tanulmányaikat. A XVIII. század utolsó harmadában a jezsuita renddel kapcsolatos egyre erősödő feszültségek miatt 1772. szeptember 7-én a XIV. Kelemen pápa felfüggeszti a szeminárium működését, 1773. július 21-én pedig a jezsuita rendet is. A római egyházmegyének viszont továbbra is papokra volt

---

hanem a vatikáni Államtitkárság, vagyis a PSRM közvetlenül a pápának van alárendelve (ez a „pápa szemináriuma”).

⁵ A PSRM történetéről jó összefoglalás olvasható a saját honlapján (seminarioromano.it); ld. még: Luigi MEZZADRI (a cura di): *Il Seminario Romano, Storia di un'istituzione di cultura e pietà*. Cinisello Balsamo, 2001.

szüksége, ezért VI. Piusz pápa 1774. november 1-én újra nyitja a PSRM-t, amely ettől kezdve a világ legtöbb szemináriumához hasonlóan a növendékek teológiai képzését is ellátja („egy épületen belül”). A szeminárium története során Rómán belül többször is költözött, a legutolsó és egyben legjelentősebb ilyen költözés 1913-ban történt meg, amikor is az addig használt (és immár „kinőtt”) Piazza Sant’Apollinare-n lévő épületből⁶ átköltözik jelenlegi helyére, a lateráni bazilika mellé. A Bazilika mellett álló üres telken X. Piusz pápa egy teljesen új, korszerű és bővíthető épületkomplexumot emeltet a szeminárium számára, amelyről leválasztja a (belső) teológiai iskoláját, és létrehozza belőle a Pápai Lateráni Egyetemet (Pontificia Università Lateranense), amely a szeminárium melletti szomszédos telken épül fel (és máig itt található).

A PSRM-nek van egy egy ún. kisszeminárium is (Pontificio Seminario Romano Minore), amely a II. Vatikáni Zsinat előtt a papi hivatás iránt érdeklődő fiúk számára létrehozott nyolc osztályos bentlakásos középiskola volt. Ez az iskola ma is működik, de ma már nem „előszemináriumként” (bár nevében az maradt).

4. A növendékek származása, befogadása, a közösség létszámának alakulása/alakítása

Már Giuseppe Mani rektorsága alatt jelentősen növekedni kezdett a növendékek száma, Luigi Conti szolgálata alatt ez a szám elérte a PSRM történetének legnagyobb létszámát: 1995-ben 195 növendék készült e szeminárium falai között a papi szolgálatra. Az általam vizsgált időszakban (1988–2008) a növendékek létszáma jobbra 180 fő körül mozgott; tekinthetjük tehát ezt a számot átlagosnak. A PSRM elsősorban a Római Egyházmegye szeminárium, amely ugyan nyitott más, főként itáliai, de külföldi papnövendékek felé is, ugyanakkor az intézet vezetői tudatosan törekedtek arra, hogy a római egyházmegyések létszáma az egész közösségnek legalább kétharmadát tegye ki (kb. 100-120 fő).⁷

⁶ Ezt az épületet ma az Opus Dei közösség pápai egyeteme használja (Pontificia Università della Santa Croce).

⁷ A vizsgált időszakban a római egyházmegyések több mint a fele a Római Egyházmegye szülőtte volt, a többiek Itália más helyeiről, illetve néhányan külföldről jöttek, hogy a Római Egyházmegye papjai legyenek. Az előjárók a máshonnan érkezett „rómaiakkal” szemben összetettebb megkülönböztetéssel viseltettek annak megértésére, hogy vajon nem karrier-szándékkal érkeztek-e a római hívőket szolgálni (!). A Római Egyházmegyének volt/van más papnevelő intézete is, például az Egyház történetének egyik legrégebbi papképző kollégiuma az Almo Collegio Capranica (1457-ben alapította Domenico Capranica bíboros),

5. A szeminárium nevelőtestülete

A növendékek nagy létszáma, és az ilyen létszám mellett is garantálandó egészséges közösségi élet és minőségi papképzés nagyobb létszámú papképző/papnevelő csoportot igényel. A szemináriumok vezetésében résztvevő (egyházjogilag is előírt) szolgálattevők (rektor, rektorhelyettes/prefektus és spirituális) mellett egyéb klerikusokat is bevonnak a képzésbe; őket papnevelőnek (*educatore*) vagy rektori asszisztensnek (*assistente*) hívják. A teljes nevelőtestület tizen-négy-tizenöt fő: rektor, rektorhelyettes (*vicerettore* a titulusa, aki a magyar képzési rendszerben a prefektus, vagyis általános tanulmányi és fegyelmi előljáró), ökonómus, három spirituális, hét ún. „folyosói prefektus” vagy asszisztens, valamint a Gergely Egyetem egyik szemináriumában lakó főállású tanára, aki konkrét tanulmányi, egyetemi, tudományos kérdésekben segíti a növendékeket. A rektor, a rektorhelyettes, a gazdasági igazgató (ökonómus) mindig a Római Egyházmegye papja, a spirituálisok már lehetnek más egyházmegyékből is, a „folyosói prefektusok/asszisztensek” viszont szinte mindig más egyházmegyékből vannak. Ennek oka egyszerű: ők rendszerint olyan papok, akik a PSRM növendékei voltak, és a pappászentelésük után magasabb fokú tanulmányaik (licenciátus és/vagy doktorátus) végzésére továbbra is Rómában maradnak. A hasonló képzésben lévő római egyházmegyes papok rendszerint már káplánként végezték e tanulmányaikat Róma valamelyik plébániáján szolgálva. A „folyosói prefektusok” e szolgálatot csak a tanulmányaik befejezéséig töltötték be, a többiek kinevezése vagy öt-hét évre szólt, vagy határozatlan idejű volt (például a rektoré).

6. A szeminárium épületkomplexuma

A fenti létszámokból következik, hogy a szeminárium épülete igen nagy. Az 1913-as többemeletes, eredetileg E alakú épület három fő szárnya idővel három újabb szárnyal bővült, és két szárnyában tetőtéri beépítést is kapott. Az épület középső szárnyában kapott helyett a nagyobb plébániatemplom-méretű nagykápolna (*Capella Maggiore*), a kápolna körül és az egyes szárnyak emeletein pedig kilenc folyosóra elosztva a növendékek és a nevelőtestület szobái (a nevelőknek két szobából álló kis lakásai). A növendékek és képzőik mellett két szerzetesnői

---

vagy a Rómában is jelenlévő Redemptoris Mater Szeminárium, ahol a Neokatekumenális Út papnövendékei készülnek a papi szolgálatra.

közösség is lakott ebben a kisebb falu méretű szemináriumban. Az egyik egy hat-nyolc fős itáliai közösség (Figlie di San Giuseppe), akik a PSRM „Máriái és Mártái”: az elmélyült és gazdag imaéletük mellett civil munkatársak bevonásával ők szervezték, irányították a PSRM étkeztetését, mosodáját. A másik egy mexikói szerzetesnői közösség (Familia de Corde Iesu), akik hivatásos és magasan képzett betegápolók voltak. Ők látták el a betegszárnyba⁸ érkező beteg növendékek egészségügyi szolgálatát. A szemináriumi közösségük csak három fős volt, mivel jogilag (és gyakorlatilag is) a szemináriumhoz közeli hatalmas kórházkomplexumban⁹ lévő rendházukhoz tartoztak (noha a szemináriumban volt a klauzúrával védett „mini-rendházuk”); amikor nem volt beteg a betegszárnyban, akkor a napközbeni szolgálatukat a kórházban végezték. A nővérek és a papnövendékek között idővel jó testvéri viszony alakult ki, s ezt az előljárók támogatták is. E kapcsolat azonban mindig hordoz törekeny helyzeteket, éppen ezért a nővérek előljárói tudatosan törekedtek arra, hogy a nővérek legalább „anyányi” korkülönbséggel legyenek a növendékekkel szemben, vagyis emberileg is, és az (örök)fogadalmas elköteleződés tekintetében is érettebbek és kipróbáltabbak legyenek náluk. II. János Pál pápa a papokhoz írt, 1995. nagycsütörtökén kelt levelében hangsúlyozta, hogy a cölebsz pap életében a nő vagy mint lánytestvér-nővér, vagy mint anya lehet/legyen jelen. Ez az elv a „bölcs éberség” szellemében a PSRM közösségében problémamentesen megvalósult.

A PSRM épületegyüttesének hatalmas méretét a növendékek elhelyezésének pedagógiai-spirituális oka is indokolta. Minden növendék kezdettől egyedül lakik a szobájában (ez ugye 195 papnövendéknél 195 szoba); e választás okai a következők:

1. A növendék a cölibátusra való meghívása (!) okán olyan Istennek szentelt életre készül, amelynek egyszemélyes az intimitere, vagyis
2. amely egyszerre az ő személyes és legbensőbb, mással meg nem osztható élettere, és amely éppen ezért az ő Istennel való legbensőbb intimitásának is a fizikai helyszíne.

⁸ Ez egy „mini-kórház” a PSRM épületkomplexumának egyik szárnyában: hat betegszobával (mindegyikben saját wc-vel és zuhanyzóval), egy jól felszerelt orvosi rendelővel és kápolnával (tabernákulumában oltáriszentséggel). Az egyes betegszobákban hangszórón lehetett követni a nagykápolna liturgikus cselekményeit (pl. a napi misét). A betegszárnyba bizonyos fertőző betegségek miatt, illetve a gyógyulás hatékonysága érdekében a beteg vagy megsérült növendékek kötelező volt beköltöznie – erről a betegápolók és a segítségükre (és a beteg növendékek segítésére) megbízott asszisztens hozta meg a döntést (és nem a növendék).

⁹ Azienda Ospedaliera San Giovanni Addolorata.

3. Ez az a tér tehát, ahol a növendéknek meg kell tanulnia, hogyan éljen egészségesen egyedül, és szeressen, merjen és tudjon ott akár hosszabban is tartózkodni;¹⁰
4. és ez az a tér, ahol – mivel más ebbe nem lát bele – megélheti az Úrnak való legteljesebb kitarulkozást, vagyis az ima legmélyebb emberi gesztusait, mélységeit, mégpedig úgy, ahogyan ez a személyiségének és személyes Istenkapcsolatának a legalkalmasabb.

Az épületkomplexum középső részében van a hatalmas refektórium, és természetesen van a szemináriumban könyvtár,¹¹ számos tanterem, imaszoba, és kisebb kápolna is, ezek mellett van egy mozi minőségű filmek vetítésére is alkalmas és elegendő székkal rendelkező, lépcsőzetesen felépülő színházterem; valamint a civil alkalmazottak öltözői, konyha, mosoda, raktárak, műhelyek, garázsok. A szeminárium területén egy kisebb park is van (sétákra, imádságra), valamint foci- és kosárlabdapálya (amit teniszpályává is át lehetett alakítani), egy jól felszerelt konditerem, és fogadószobák a vendégeknek (a lakóterekben idegen nem tartózkodhatott).

A PSRM épületkomplexuma bár nem a Vatikán-dombon van, egy olyan területen fekszik (ahogyan a Lateráni Egyetem is) Róma városán belül, amely a Vatikánvárosi Állam tulajdona (exklávéja), így a PSRM területén az olasz államnak itt semmilyen joghatósága nincs.

7. Sok közösség – egy Közösség

Amikor egy növendék felvételt nyert a PSRM közösségébe nemcsak egy nagylétszámú szeminárium növendéke lett, hanem valójában több „papnevelő közösség” tagjává is vált. Belépésekor az előjárók besorolták egy hat-hét fős csoportba, valamint a vele együtt belépőkkel egy képzési osztály vagy évfolyam tagja is lett. A pappá válásának műve e három „közösség” együttesében valósult meg, s ezek között is különösen az évfolyam-centrikus pedagógiai

¹⁰ Az asszisztensek rendszeresen vizsgálták, milyen a növendék szobájának rendje (takarítja-e, tart-e rendet stb.), valamint azt is, mer-e ott tartózkodni, amikor kell, és mennyire frusztrálja őt ez az egyedüllét (például menekül-e ettől azzal, hogy „szeret gyakorta látogatóba menni” stb.).

¹¹ A szeminárium könyvtára két egységből áll: a) a növendékek imaéletét szolgálni hivatott ún. lelkeségi könyvtár, amelynek állománya igényesen megválogatott és folyamatosan frissül; b) általános „tudományos” könyvtár, amelyet elősorban nem kifejezetten a növendékek tanuláshoz alakítottak ki (arra ott van az egyetemük könyvtára), hanem ahol sok olyan könyv- és kéziratkülönlegességet őriznek, amelyek olykor Itália-szerte is unikálisnak számítanak.

rendszerben. Akik a belépéskor kezdték meg a papságra készülést, azok lettek abban az évben az újak (*nuovi*) vagy elsősök. Ha ezek között voltak olyan növendékek, akik egy másik szemináriumból lettek további képzésre a PSRM közösségébe disponálva, azok abba az évfolyamba kerültek, ahová az addigi képzésük folytatásaként tartoztak. Ők azonban maximum harmadévesként folytathatták a PSRM-ban a képzésüket (mivel esetleg két évet már elvégeztek máshol); ennél „idősebb” jelentkezőket nem vett fel a közösség. Ha valaki úgy érkezett, hogy civil hallgatóként már végzett előzetesen teológiai stúdiumokat, de a szemináriumi képzését csak most kezdi el, ő ugyanúgy újnak (elsősnek) számított, mint az érettségi után érkező fiatalok. A PSRM képzési rendje hat éves. Ezt senkinek sem rövidítették le, nem lehetett éveket átugrani, még az ún. kései hivatásoknál sem. Előfordult olyan növendék, aki a belépéskor már rendelkezett teológiai doktorátussal: neki is hat éves volt a képzés a szemináriumban, a teológiai formációjában kapott csak „egyéni tanrendet”. E látszólagos merevség pedagógiai oka egyértelmű: a papság életforma, amelynek stabil bensővé tételéhez sok-sok évnyi belső munka (és ezért idő) szükséges, amelyet nem lehet (nem éri meg) megspórolni senkinél sem. Ezt az alapelvet elfogadták a növendékeiket a PSRM-ba küldő püspökök is (és be is tartották).

Tekintsünk rá az egyes közösségi rétegek pedagógiai mintázatára!

7.1. A „nagy” közösség (*comunità grande*)

A hét nagyobb részében a közösség egésze együtt ünnepelte a napi misét, közös volt a napi szentségimádás, a napi három étkezés, az évi két egynapos rekollekció (ádvéntben és nagyböjtben), a szeminárium búcsúja a hamvazószerda előtti szombaton, a „szemináriumi zsinat”, pár kulturális és sportprogram, és néhány olyan – főleg szentszéki – feladat, program, amely az egész közösség részvételét igényelte. A *comunità grande* valójában csak az alapkeretet biztosította a formációhoz, de a növendék pappá válásához több kell, mint e nagy keretbe való harmonikus illeszkedés.

7.2. Az évfolyam (*classe*)

A növendék tényleges kiképzése az évfolyamban történt. A szemináriumnak hat évfolyama van. Az egyes évfolyamok átlagosan harminc főből állnak. Minden évfolyamnak két pap-felelőse van: az egyik spirituális és egy asszisztens

(*educatore*). A spirituális végigkíséri az évfolyamot a belépéstől a szentelésig, az *educatore/assistente* évente más és más (mivel ők az éves képzési tematikára specializálódnak). Az évfolyamok a szemináriumba való belépéskor jönnek létre (újak – *nuovi*), és egészen a hatodik év végéig (papszentelés) együtt maradnak. Az évfolyam spirituális az abba az évfolyamba tartozó növendékek saját lelkivezetője is.¹² Az évfolyamok minden kedden reggel együtt ünnepelték a szentmisét, és kedden este pedig évfolyamórájuk volt. Ezeken az évfolyamórán a két képzési vezető (esetleg külső specialisták, szakemberek bevonásával) előadások, műhelyfoglalkozások, tematikus beszélgetések alapján dolgozott a növendékekkel az arra az évfolyamra jellemző kurzus tematikája szerint. E kurzus egy egész éves képzési tanmenet része. A teljes papképzés pedagógiai rendszere tehát hat évfolyamra elkészített tanmenetből állt. A szeminárium éves lelkigyakorlata is évfolyamokra bontva lett megtartva: ugyanabban az időszámban, de más-más helyszínen, más előadóval, és az évfolyam képzési témájának megfelelő tartalommal.¹³ Az egyes évfolyamok képzési tematikája:

Első évfolyam (i nuovi). Ez az év az önismeret alapkérdéseiről, illetve a „Hogyan kell közösségben élni?” valóságát járja körül (csopordinamika, közösségi együttműködés, az alapvető emberi erényekben való jártasság elsajátítása stb.). Ezek mellett fontos kateketikai cél a katolikus egyház hitének a középiskolai érettségi szintjén való ismerete is (nem minden növendék rendelkezik ugyanis a belépéskor azzal az intellektuális jellegű hittel, amire majd ráépülhetnek a teológiai stúdiumok), valamint az imádság alapvető módszereinek elsajátítása, és az imaéletben való növekedés segítése is. Az elsősöknek minden évben másfél hónappal előbb kell megérkezniük a nyár végén a szemináriumba, mint a többieknek. Ebben a másfél hónapban részt vesznek egy „összekovácsoló” lelkigyakorlaton, majd karitatív szolgálatot látnak el fogyatékkal élőket ápoló bentlakásos

¹² A növendékeknek nem lehetett PSRM-n kívüli külső lelkivezetője. Ha az osztálya spirituálisával nem tudtak egymásra hangolódni, akkor a másik két szemináriumi spirituális közül – rektori engedéllyel – választhatott másikat is. A spirituálissal havonta kellett találkozni lelkibeszélgetésre; ennek meglétére a növendék „folyosó asszisztense” időről időre rákérdezett.

¹³ A lelkigyakorlatok helyszínei általában közép-italiai kolostorok voltak (ritkábban lelkigyakorlatos házak). E választással a szeminárium előjárói megismertették a leendő papokkal, melyek azok a Róma-közeli szerzetesközösségek, ahova majd papként is visszavonulhat egyéni elcsendesedésre, lelkigyakorlatra. E lelkigyakorlatok konkrét (spirituális karakterű) előadások köré csoportosultak, de szemlélődő jellegűek is voltak (a szemlélődés mindig pasztorális erőforrás is).

otthonokban. Ez utóbbi különösen alkalmas eszköz arra, hogy az előljárók benyomást szerezzenek arról, kik is érkeztek a PSRM közösségébe.

Második évfolyam. A képzési évük közepén ünnepélyesen felölthették a reverendát, amelyet viszont a növendékek csak vasár- és ünnepnapon hordtak, illetve a liturgikus szolgálatokon. A képzési tematika ebben az évben a hivatástisztázás köré épült („Mi az Isten akarata velem?” „Miért vagyok, mire születtem?” „Mi lehetek?”). Kateketikai szempontból az alapvető hivatásteológia mellett a ‘Jézusban elérkezett Isten Országá’ téma megértése, és egyszerű elmélyítése ebben az évfolyamban az intellektuális és spirituális „csapásirány”.

Harmadik évfolyam. Ez a meghozott döntés éve. A növendék kijelenti, hogy pap akar lenni. Éppen ezért az olaszországi gyakorlat alapján ebben az évben van az ún. admisszió szertartása (a képzési év elején); ezzel a növendék felvételt nyer liturgikusan is a papságra készülők közé. Ennek külső jele is van: a növendéknek mostantól kezdve kötelező mindig és mindenütt viselnie (a szobája magányában, sporttevékenységeken, kirándulásokon, fizikai munkavégzés közben nyilván nem) a papi civil inget a hozzá illő nadrággal és egyéb kiegészítőkkal (például zakó, vagy ehhez illő pulóver stb.). Az admisszió olasz rítusában a növendéknek röviden tanúságot kell tennie arról, miért jutott arra az elhatározásra, hogy pap akar lenni, és ezt egy bibliai mondattal is össze kell tudni foglalnia. A legtöbb növendéknek ez az ige lesz majd a papszentelési jelmondata (mottója) is. A képzés tematikáját az „affektivitás – cölibátus – szexuális érettség” témarendje határozza meg.

Negyedik évfolyam. Az éves képzés tematikáját az Isten Igéjének a pap életében és szolgálatában való jelenléte határozza meg. Konkrétan: a bibliai alapú spiritualitásban való növekedés, alapvető (elméleti és gyakorlati) homiletika, gyakorlati kateketika,¹⁴ különböző kateketikai és plébániai felnőttképző programokban való tevékeny részvétel (a heti plébániai gyakorlat keretében). A negyedik évfolyam első szemeszterében történik a növendékek lektorra avatása is. Ettől kezdve minden szemináriumi liturgikus cselekményen ők olvasnak fel. A negyedik évfolyam növendékeinek a PSRM felkínálja a harmincnapos Szent Ignác-i lelkigyakorlat

¹⁴ Az elméleti kateketika az egyetemi teológiai képzés része.

elvégzését is (a negyedik szemináriumi évet követő nyáron) az itáliai jezsuita rendtartomány varese-i lelkigyakorlatos házában (olasz Alpok). Az ezen való részvétel nem kötelező.

Ötödik évfolyam. Mind a szemináriumi, mind az egyetemi képzési rendben ez az utolsó évfolyam, így ez az év a képzésből a felszenteltségbe való lelki, intellektuális és emberi átvezetés éve – a képzés tematikája is erre hangol. Pár téma: az oltáriszentség tiszteletének és szolgálatának elméleti (teológiai, jogi, spirituális) és gyakorlati kérdései (e növendékek az őszi szemeszter során lesznek akolitussá avatva), az Egyház „szegényeinek” pasztorációja (szakértői előadások és terepgyakorlat hajléktalanok, betegek, fogvatartottak, szenvedélybetegek pasztorációjáról), alapvető plébániai „szociológia” (mi vár egy felszentelt papra az itáliai egyház valóságában). A diakonátus „véglegessége” előtti utolsó motivációs beszélgetések is ekkor történtek.

Hatodik év. Az év őszi szemeszterének közepén a lateráni bazilikában az általános helynök diakónussá szenteli az évfolyamot (a nem római egyházmegyéket is); a tavaszi szemeszter elejétől kezdve pedig sorra következnek a papszentelések (az egyes növendékek saját egyházmegyéjében). Az évfolyam római tagjai csak hétfőtől csütörtökig vannak már a szemináriumban: mivel a diakónusszentelés előtt már kijelölik a római plébániai szolgálatukat, a hét végét a plébániájukon töltik. A keddi évfolyamképzésük teljesen gyakorlatorientált: szentségkiszolgáltatás gyakorlata, papi életvezetés, együttműködés az ordináriussal és a plébániai előljárával (a plébános-káplán viszony), gyóntatási és misézési felkészítés, a pap egyházi és civiljogi státusza, és ennek gyakorlati kérdései.

A papi hivatás iránt érdeklődők számára a PSRM lehetőséget biztosított arra, hogy minden hónapban egy hosszú hétvégét (csütörtök estétől vasárnap reggelig) bentlakásos formában a szemináriumban töltsenek. Ez idő alatt részt vehettek a kispapok közösségi életében, illetve egy nevelő külön is foglalkozott velük. E lehetőséget *propedeutikus évnék* nevezik (*anno propedeutico*). A tapasztalat azt mutatta, hogy a tanév végén közülük (évente átlag hat-nyolc fő) ketten-hárman jelentkeztek is a szemináriumba növendékeknek.

7.3. A csoport (*gruppo*)

A növendékek közösségi életének másik kulcsfontosságú terepe a csoport. A 180 fő körüli közösség növendékei harminc hat-hét fős csoportra vannak szétosztva. A csoportok összetételét az előjárói testület határozza meg évről évre; ehhez tekintetbe veszik a növendékek esetleges jelzéseit is (például kik azok, akik köztudottan „nem kompatibilisek” egymással). Az egyes csoportokban minden évfolyamból van egy növendék (esetleg kettő), a csoport vezetője pedig a hatodéves (a diakónus). A csoport tagjainak szobái ugyanazon a folyosón, egymás közelében vannak. A szobáik mellett egy üres lakószobát is kapnak, amely az ő csoportszobájuk lesz. Egy folyosón – annak méretétől függően – három ilyen csoport van. Velük lakik ezen a folyosón a „folyosói asszisztensük” is: ennek az átlagosan három csoportba rendeződött 18-20 fős közösségnek ő a vezetője. Minden csoportnak hetente egy reggelen csoportmiséje van, amelyet az asszisztensük tart a folyosón található, misézésre alkalmas kis oratóriumban. A három csoportmise alkalom: hétfő, szerda, péntek. A csoportok heti három alkalommal (hétfő, péntek, vasárnap) vacsora után együtt töltik az estét vagy a saját csoportszobájukban, vagy asszisztensi engedéllyel akár a szemináriumon kívül (pontosan meghatározott „programmal”, visszaérkezési időponttal stb.). E külső együttlét lehet: közös vacsora egyikük családjánál (ha van köztük római), színház- vagy mozilátogatás, esti séta a történelmi belvárosban, esetleg más közösen kielélt program. Ezt ez esti együttlétet a kompletórium elimádkozásával zárják. Szombat este, a vacsora előtt közösen elimádkozzák a következő vasárnap I. Esti dicséretét, és evangéliumi megosztást tartanak a másnapi evangélium kapcsán (ehhez előző hétfő este a rektortól az egész közösség instrukciókat kap).¹⁵ Minden nap ebéd előtt (vasárnap kivételével) a csoportok együtt imádkozzák el csoportszobájukban a Napközi imaóra déli imáját. Az éves szemináriumi kirándulás is ebben a csoportban történik az egyetemi oktatás második szemeszteri munkájának megkezdése előtt (ez egy háromnapos kirándulás): az úticélt és a hozzárendelt programot a csoport maga határozza meg (kötelező Rómát elhagyni); ezt indulás előtt jóvá kell hagyatni az asszisztensükkel. A szeminárium ökonómusától ehhez minden csoport pénzügyi támogatást kap készpénzben, amivel a visszaérkezéskor nem kell elszámolni – ha ebből nem jönnek ki, akkor a hiányzó részt a növendékeknek kell hozzátenniük a saját pénzükből. Nagyböjt során a csoport tagjainak kötelezően testvéri korrekciót

¹⁵ Ezzel szoktatják hozzá a növendékeket arra is, hogy a vasárnapi homíliára már az azt megelőző hétfőn el kell kezdeni a készüléket.

kell tartaniuk egymással (kettesben, mindenki mindenkivel – nagybőjt elején ehhez a közösség egésze spirituális és gyakorlati felkészítésben részesül).

8. Tanulmányi elvárások

A növendékek az osztatlan képzési rendben történő ötéves egyetemi teológiai alapképzésüket vagy a Pápai Gergely Egyetemen, vagy a Pápai Lateráni Egyetemen végzik (a nem római egyházmegyéseknél az ordinárius dönti el, hogy ki hol; a rómaiaknál a rektor és a rektorhelyettes). Ezen egyetemek tanulmányi hivatalához a szeminárium vezetői egy felsős növendéket delegálnak „iskolatitkári” minőségben. Ő intézi, szervezi az oda járó összes növendéktársa tanulmányi és egyéb egyetemi ügyeit. Ez nemcsak az intézkedés megkönnyítését szolgálja, hanem az ő segítségükkel az előjárók pontos rálátással bírnak a növendékek egyetemi életére is (az iskolatitkároknak egyetemi ügyekben előjárói, vagyis fegyelmi tekintélyük van!). Az alapképzés után minden növendéknek meg kell kezdenie a posztgraduális képzést: a nem rómaiaknál ez alapvető volt az ideküldésükkor, a rómaiak számára pedig II. János Pál pápa tette rendeletileg kötelezővé legalább a teológiai licenciátus megszerzését.¹⁶ Akik erre objektív (!) okok miatt nem voltak alkalmasok, azok felmentést kaphattak ez alól – egyedi és eseti elbírálás szerint, írásos, jól megindokolt kérelem alapján (ez igen ritkán fordult elő).

9. Lelkipásztori gyakorlatok

A papi identitás kialakításához lényegesen hozzá tartozik a növendékek pasztorális képzése is. Szerdánként ebéd utántól este kilenc óráig, valamint a vasárnap reggeli utántól este hatig a növendékek lelkipásztori gyakorlaton vesznek részt a Római Egyházmegyében. A gyakorlatok jobbára plébániák életében való tevéleges részvételt jelentenek, de ezek mellett a növendékek más karitatív és evangelizációs feladatokba is meghívást kapnak: hajléktalan-ellátás, kórház- és börtönpasztoráció, szenvedélybetegek evangelizációja, imaiskola ifjúsági közösségeknek a PSRM-ban. Minden év második szemeszterének végén az egye-

¹⁶ A pápa érvelése szerint jól képzettnek kell lennie azoknak a papoknak, akik abban az egyházmegyében szolgálnak, ahová évről évre zarándokok milliói érkeznek az egész világból, hogy a hitükben megerősödjenek.

pasztorális egységek vezetői (plébánosok, intézményvezetők vagy más referensek) írásos véleményt küldenek a növendék szolgálatáról a PSRM vezetőinek.

10. A belső szolgálatok rendszere

Minden növendéknek a képzési év során valamilyen állandó vagy alkalmoszerű belső szolgálatot kell ellátnia. E beosztás oka hármas:

1. Egy ekkora intézmény normális működtetése hatalmas személyzetet igényelne ennek minden gazdasági és személyi kihívásával. A növendékek aktív bevonása bizonyos mindennapi teendőkre csökkenti tehát ezt a pénzügyi és személyi nyomást, és a növendékek közösségi felelősségvállalását is fejleszti, hiszen
2. a közösségért végzett munkálatok nemcsak személyiségfejlesztő hatással vannak a növendékekre, hanem mély spirituális és lelkipásztori jelentőséggel is bírnak: „az Egyházat (a szemináriumot) mi tesszük olyanná amilyen”¹⁷
3. Régi pedagógiai igazság, hogy a munkához való hozzáállás, a munka végzésében való pontosság és alaposság, a többi munkavégzővel való együttműködés milyensége a legjobb fórum egy papnövendék jellemének megismeréséhez. A növendékek „dolgoztatása” nemcsak a terhelhetőségüknek a próbája, hanem a hivatásra való alkalmasságuk megfigyelése is: „Ha most pappá szentelnék őt, akkor a papi szolgálatát is így (!) végezné?” – a munka tehát, akármilyen profán is legyen, „papképző” valóság.

Ilyen közösségi szolgálatok:

1. egész éves beosztások: konyhafőnökök (*architriclini*), sekrestyések, asszisztencia magiszterek, iskolatitkárok, postás, könyvtárosok, organisták, szköla- és kórustagok;
2. alkalmi beosztások (heti váltásban): kápolnák takarítói, felszolgálók, mosogatók, a közös zuhanyzók és wc-k takarítói.

A biztonságos működés egyéb (főleg technikai teendőinek) ellátását civil személyzet végezte: takarítók, portások, karbantartók, konyhai és mosodai

¹⁷ Ha egy tányér nincs jól elmosogatva, arról a mosogatóra beosztott papnövendék tehet, és nem az előljárók, a püspök, az Egyház stb.

kisegítő; valamint alkalmi „bedolgozó”: orvos, ügyvéd, pszichológus, gazdasági tanácsadó. A szeminárium vezetése alaposan kiválogatta e feladatokra a megfelelő segítőt. Elvárás volt például, hogy az emberi-személyi érettség mellett mindnyájan hitüket gyakorló katolikusok legyenek, a párkapcsolatban élők (szentségileg és morálisan is) rendezett házasságban éljenek, a hölgyek pedig legyenek negyven évnél idősebbek.

11. A nevelőtestület havi értekezletei

A teljes nevelőtestület havonta egy alkalommal (egy előre egyeztetett délelőttön) értekezletet tartott, amely során nemcsak a növendékekkel és a PSRM életével kapcsolatos aktuális ügyeket beszéltek meg, hanem meghívott szakemberektől módszeres (főként pedagógiai és pszichológiai) továbbképzést is kaptak olyan témákban, amely például az egyes évfolyamokban folyó képzéshez elengedhetetlen lehet. Az év végi értekezleteken „osztályozó konferencia módján” összeállították az egyes növendékek év végi jellemzésének főbb igazságait (amelyeket a folyosói asszisztens véglegesített, és a rektorhelyettes juttatott el az ordináriusoknak). E jellemzések a növendék emberi és „papi” karakterének alakulását vizsgálták annak a sokrétű interakciónak a szövetében (közösség, évfolyam, csoport), amelyben a konkrét képzés, alakítás folyt. A jellemzés – a *Pastores dabo vobis* irányelveinek megfelelően – négy dimenziót fog át; ezek a növendék pappá válásának alapvető együttthatói: emberi és közösségi fejlődés, spirituális-hitbéli növekedés, intellektuális formáció, lelkipásztori alakulás.

12. A hetirend összefoglalása

Az egyes napok napirendje egymáshoz mérten igen változatos volt. A stabilitást, állandóságot a mindennapos szentmise és a napi egy órás (és minden hónap első csütörtökén egész éjszakás) szentségimádás adta. Ez a markáns eucharisztikus keret üzenetértékkel bír: a pap életének és szolgálatának nem pusztán „eredménye” az oltáriszentség, hanem mintegy egyetlen stabil pontja, vagyis kapaszkodója, erőforrása, és sokszor értelme (!) is. Luigi Conti rektor meg volt győződve arról, hogy a növendékek létszámának nagymértékű növekedése,¹⁸

¹⁸ 1994 és 2000 között a pápa a római egyházmegye számára évente átlag 35-40 papot szentelt. Ők a fent már említett római papképző intézetekből érkeztek, tehát nemcsak a PSRM-ből, noha e létszámnak legalább az 50%-át mindig a PSRM adta.

és az itt végzett papok hivatásukhoz való hűsége (vagyis a hivatáselhagyások relatíve alacsony száma)¹⁹ elsősorban ennek az eucharisztikus „gerincnek” volt köszönhető.

13. A Fiducia-ünnep

A markáns eucharisztikus karakter mellett a PSRM papképének (papi spiritualitásának) másik két „tartóoszlopa” a Máriás lelkület és a pápa iránti különleges lojalitás és hűség. Ez a kettő sajátos módon találkozik a szeminárium legnagyobb ünnepében, búcsújában az ún. Fiducia-ünnepben. A XVIII. században a közép-itáliai Todi-ban élt egy életszentség hírében álló klarissza apáca Chiara Isabella Fornari. Ő különleges tiszteletben részesített egy kb. tenyérynyi szentképet, amelyen Szűz Mária látható ölében a gyermek Jézussal, aki az édesanyjára mutat. A todi klarisszák Chiara Isabella nővér kezdeményezésére szívesen készíttetek másolatokat erről a kis képről, amelyet főleg betegeknek, illetve súlyos bűnökbe „ragadt” embereknek küldtek el kis buzdítás kíséretében: forduljanak bizalommal (!) a Szent Szűzhöz, aki segít megtérni, meggyógyulni. 1760 körül a todi nővérek, értesülve a PSRM akkori spirituálisának súlyos betegségéről, küldtek neki is egy másolatot, aki a képet kézhez kapva azonnal meggyógyult súlyos betegségéből. Ettől kezdve a kis (gyógyító) kegyképnek, és általa a Máriára hagyatkozásnak sajátos kultusza lett a PSRM közösségében: a képen ábrázolt Mária-ikonnak a „Bizalom Anyja” (*Madre della Fiducia*) nevet adták; a lateráni telken felépülő mai szemináriumban pedig e kegykép külön kápolnát is kapott. A PSRM hivatalos mottója is e képhez kötődik: *Mater Mea Fiducia Mea*. A képnek hatalmas a kisugárzása: szemináriumba érkező növendékeket azonnal „magához húzza”, és a papságra való felkészülésnek is sajátos jelleget ad a növendékek természetes és spontán kibontakozó Mária-tisztelete. A Bizalom Anyjának liturgikus ünnepe a minden évben a hamvazószerda előtti szombaton van. Az ünnepre minden volt növendék hivatalos (!), különösen is azok, akik abban az évben valamelyik papi jubileumukat ünneplik. Az ünnep estéjén a mindenkori pápa meglátogatja a közösséget: egyenként fogadja egy rövid kézfogás erejéig a növendékeket, beszédet intéz hozzájuk, majd együtt is vacsorázik velük. Ezt a szokást VI. Pál pápa vezette be, és pár év kivételével a mindenkori pápák ragaszkodtak is ehhez a szokáshoz mindmáig (amikor a

¹⁹ A vizsgált húsz év alatt évi átlag két-három papnövendék hagyta el a közösséget; a hivatásukat elhagyó itt képzett papok száma is nagyjából hasonló – ez utóbbit volt növendéktársaim elbeszélésből tudom, pontos adatok nem állnak a rendelkezésemre.

pápa nem tudott az ünnepre valamilyen okból eljönni, akkor a PSRM közössége ment el hozzá egy számára alkalmas időpontban). A szemináriumban a pápához való kötődés tehát nem merült ki abban, hogy a közösség jogilag hozzá tartozik, és hogy olykor a növendékek látják el a pápai misék liturgikus szolgálatát. A pápa a PSRM közösségének a része konkrétan is, annak mintegy „atyja” (!) és így első számú papnevelője.

14. Kapcsolatok

A volt növendékekkel (*ex alumni*) való kapcsolattartás mindig is fontos eleme a PSRM képzési mentalitásának. Az ő tapasztalataik megismerése, a szolgálatuk szemináriumi háttértámogatása, a lelki töltődésük esetleges segítése (pihenésre, lelki feltöltődésre kívánságuk szerint bármikor visszatérhetnek a szemináriumba, akár több napra is) mindmáig prioritás. E kapcsolattartást segíti a *Sursum Corda* című, 1917-ben alapított, évente egy alkalommal megjelenő szemináriumi folyóirat is, amelyet minden *ex alunno* is megkap. Az ápolts és hangsúllyal bíró kapcsolatok sorában fontos helyen áll a növendékek családjával és származási egyházuk papjaival (plébános, káplán) való tudatos kapcsolatépítés – évi egy alkalommal a szeminárium meghívta őket is egy közös találkozóra, ismerkedésre, beszélgetésre. Hasonlóan kiemelt jelentőségű a közösség lelki és anyagi támogatóira való tudatos odafigyelés, amely nem csak a köteles háláról szól, hiszen az általuk nyújtott támogatás által szellemi értelemben ők is a „kiképző *team*” részei lettek.

15. Önképzés

A pappá válás egy sajátos, több szinten létrejövő együttműködés alapján valósul meg, amelyben a hangsúly a növendék hozzáállásán van: ő akar és tud együttműködni Isten kegyelmével, és azzal a közösséggel, akik ebben őt segítik. A pappá válás szíve tehát az „önképzés” (*autoformazione*), amelynek a legnagyobb része egyénre szabott, individuális jellegű, de van ennek egy közösségi szintje is: a növendékek egymást is alakítják, „képzik” a pappá válás során. A köztük lévő összes interakció részt vesz e formálódásban, de különösen is azok, amelyekben ez a kölcsönösség tudatos. Ezek közül hármat kell kiemelnem: 1. a szemináriumi színjátészó kör kulturális munkája; 2. a kétévente megrendezett „szemináriumi zsinat”; és a 3. a számos „alulról szervezett” sportverseny és

vetelkedő, amelyek nem csak a férfiaknál különösen is hangsúlyos versenyszellem és egészséges rivalizálás megélésének legitim csatornáit, hanem erőteljes önfeljesztő, önfegyelmező jelleggel is bírnak (a nyilvánvaló csoportdinamikai hatások mellett). A színjátszó kör munkája az iménti jellemzőkhöz markáns kulturális és intellektuális értékeket is hoztatott. E teljesen önszerveződő és amatőr csoport évente csak egy darabot mutatott be (amely mindig díszelőadásnak számított; arra a PSRM minden tagja, sőt a dolgozói, segítői is meghívást kaptak), amely viszont „egész estés volt”, akár több felvonásban, és mindig nagy sikerrel. A szemináriumi zsinat érdekes módon nem a képzési rendszerrel vagy a képzési mentalitással szembeni legitim és „hangosan kimondható” kritika tere volt; noha az előjárói testület eredetileg ilyennek gondolta. A növendékek a képzési év második szemeszterében munkacsoportokba szerveződve készültek a „zsinatolásra”, a tényleges zsinat pedig a szemeszter végén, még a vizsgák megkezdése előtt volt, és kb. egy fél napot vett igénybe egy külső helyszínen. E folyamatban a növendékek valójában az észrevételeiket nem a „rendszer” objektív hiányaival szemben fogalmazták meg, hanem elsősorban a képzéssel kapcsolatos saját negatív hozzáállásukra keresték a megoldást (ugyanis nemcsak az előjárókon, és a képzés pedagógiai mibenlétén múlik, hogy milyen egy szeminárium élete és hangulata, hanem a növendékek hozzáállásán is).²⁰

16. „Milyen pap lesz belőled itt?”

Az előjárók szüntelenül hangoztatták, hogy ez a szeminárium, bár a pápa szemináriuma, és ezért sok szempontból a világ többi szemináriuma között az „első” szeminárium „nem tábornokképző intézet, hanem különleges műveleti katonaképző” közösség. A szeminárium 460 éves története során számtalan püspököt, és bíborost (sőt pápát is) adott az Egyháznak, mégsem akar „püspökképző intézet lenni”. A Vatikán közelsége, az oda „behuzalozó” kapcsolatok kiépítésének könnyűsége nagy kísértés volt a növendékek számára (és mindig voltak, akik „barátkoztak is arrafelé”). A rektor és a rektorhelyettes az asszisztensek és más papi kapcsolataik révén ezt is látták, észrevették, és azonnal (és határozottan) blokkolták is e kapcsolatok kialakulását, és akkor is így jártak el, amikor a karrierlehetőség „fentről jött lefelé”. A képzés során mindenki számára egyértelművé tették, hogy a növendékekből olyan papokat akarnak képezni,

²⁰ A nevelőtestület a képzési rend egy-egy elemének a megváltoztatására tett javaslatokat jelentős részben be- és elfogadta, és a kért változtatást végrehajtotta.

akik könnyű és szabad szívvel, Mária módján teljesen az Úrra hagyatkozva bárhol és bármikor „bevetethők”. A volt növendékekkel való kapcsolatokból kiderül, hogy valóban igen széles spektrumon mozognak azok a pasztorális beosztások, amelyekben e papok szolgálnak, és – nem meglepő módon – sokan valamelyik egyházmegye papképző intézetében, szemináriumban. A PSRM akarva-akaratlanul is a „kiképzők kiképző intézetévé” lett – nyilván a pedagógiai rendszerének (itt bemutatott) átgondoltsága és hatékonysága miatt.

17. Ez a rendszer sem hiba nélkül való...

E papképzési modell „üzemeltetése közben” mind a képzők mind a képzésben részt vevő növendékek állandó dilemmája volt a helyes arányok és hangsúlyok megtalálása. Nem sok-e ez? Jut-e minden fontos dimenzióra elég idő és figyelem? Nem vész-e el a növendék a sok tennivaló és megfelelési kötelezettség között? Hogy van egyensúlyban „a pappá tevő kegyelemnek való tudatos kitettség” (imaélet) és a képzési rendszerrel való munkás (!) együttműködés („Mária versus Márta”)? A saját tapasztalatom és megfigyelésem alapján két fontos dologban volt hiányos a PSRM képzési modellje: a) nem tanította meg a növendékeket pihenni, „lazulni”; és b) nem segítette őket a teológia „alapszintnél” elmélyültebb művelésében. A napi- és életrend sokszor igen megterhelő volt mindenki számára (az előljárók számára olykor jobban, mint a növendékeknek), és ezt a képzés tíz hónapja során nehéz volt „menetközben” kipihenni (erre csak a nyár során volt lehetőség). Az egyetem a tanulmányi elvárásaiban általában „magasra tette a lécet”, amit mindenki meg is ugrott, de olykor igen nagy „idő-áldozatok” árán: a megfelelő felkészültség eléréséhez meg kellett tanulni a törmelékidők hatékony felhasználását, ami végsősoron pozitív attitűd, de hosszú távon így nem lehet megfelelő szintű tudományos tevékenységet folytatni (a nem római egyházmegyéseket az ordináriusuk „tanulni” is küldte ide!).

18. Zárás – pappá „beszélgetve”

A PSRM falai közé érkeve a „Miért jöttél?” kérdéssel fogadják az előljárók az új növendéket; és e kérdés sokszor, sokféle formában, szórendben legalább havi szinten elhangzik majd hozzá a képzőtől, de a társaitól is egészen addig, amíg pappá nem szentelik. A PSRM papképző pedagógiája a „semmi sem evidens” igazság-halmazára épül:

- nem evidens hogy itt van ez a fiú;
- nem evidens, hogy tudja mi ez az egész;
- nem evidens, hogy pap akar lenni;
- nem evidens, hogy az is lesz és az is marad, míg él;
- nem evidens, hogy hogyan válik azzá (magától?);
- nem evidens, hogy hívő ember;
- nem evidens, hogy tud imádkozni;
- nem evidens, hogy cölibátusban fogja/akarja a papságát élni...

A PSRM ezen nem létező evidenciákra a „beszélgetés pedagógiáját” alkalmazza: először megtanítja őt a „dolgok szívébe kérdezni”, majd elkezd vele ezen kérdésekről beszélgetni – hiszen ahogyan nincsenek a pappá válás útján evidenciák, úgy tabutémák sincsenek. És a növendék beszél és beszélget: a szentháromságos Egy Istennel, a papnevelőivel, a gyóntatójával, a társaival, szerzetesnőkkel és kamalduli remetékkel, pszichológussal, teológussal, hívő házaspárral, idős plébánossal, kórházlelkésszel, a hitükkel birkózó fiatalokkal a plébániákon, a családjával, önmagával szobája magányában... A válaszokat pedig az Istenre való bizalmas (!) ráhagyatkozás szüli meg benne.